

שבוע טוב

Číslo 22/5767

16.březen '07

Nisan - měsíc spásy (začátek v úterý 20.března v 18.01)

Tora nás informuje, že miškan (stánek úmluvy) byl postaven prvního dne měsíce nisanu. Naši moudří poukazují na to, že v měsíci nisanu byli vysvobozeni předkové Izraele a v nisanu nás čeká konečná spása. Přiblížili jsme se k tomuto pozoruhodnému měsíci a není vyloučeno, že již zažijeme konečnou spásu a vystavení Třetího Bejt hamikdaše (jeruzalémského chrámu) každým okamžikem. Jak naši moudří říkají: "Spása od H-spodina přijde jako mrknutí oka." Můžeme tak již tento rok oslavit pesach (pascha) v Jerušalajim - ovšem za předpokladu, že to bude B-ží vůle. Naši vykladači dále upozorňují na tu skutečnost, že účelem vybudování miškanu bylo obnovit prapůvodní záměr stvoření. B-žím původním záměrem při stvoření bylo, aby Jeho Přítomnost naplňovala celou Zemi a B-h byl mezi veškerým lidstvem. Celý svět měl být miškanem, ale díky duchovnímu poklesu, které bylo způsobeno Adamovým hříchem, svět již nebyl s to fungovat na

této úrovni. Jestliže by izraelský národ nezhřešil zlatým teletem, bezprostředně po vyjití z Egypta, měli reálnou šanci dosáhnout Adamovy úrovně před pádem do hříchu. Tak by získali oprávnění býti obydlím pro H-spodinovu Slávu. Ale od okamžiku, kdy se dopustili hříchu zlatého telete, vrátili se zpět do svého nečistého stavu, a tak již nebyli způsobilí býti Příbytkem H-spodinovy Velebnosti zde na této zemi. Proto H-spodin vyzval židy k tomu, aby budovali miškan ve kterém by mohla přebývat Jeho Přítomnost. Povšimněme si toho, že jakmile byl Izrael vykoupen z Egypta, H-spodin byl připraven navrátit do dřívějšího stavu Jeho vztah se světem jak to původně zamýšlel. Po 210 letech zotročení izraelského lidu, zázracích v Egyptě a rozdělení moře, svět se duchovně vyvíjel k bodu, kdy se schylovalo vše vrátit zpět do svého původního stavu, jaký zde panoval před hříchem Adama. Na počátku měsíce nisanu byl svět připraven státi se ještě jednou

H-spodinovým Příbytkem . Paprsky spásy lemovaly obzor od prvního dne měsíce nisanu. H-spodin poučil Mošea o korban Pesach (oběti velkonočního beránka) během prvního nisanu - tedy data, které symbolizuje odmítnutí modlářství židovským národem. Tento vývoj směrem k zduchovnění měl vyvrcholit na Sinaji přijetím Tory. Nestalo se tak, protože židovský národ pochybil a dopustil se osudového selhání. Jak však rozumíme pojmem "konečná spása" nebo "úplná svoboda"?

Naši moudří v Pirkej Avot (výroky otců), si kladou otázku "kdo je svobodný člověk? Každý kdo se věnuje studiu." Člověk, který studuje Toru a žije ve shodě s jejími principy je opravdu svobodným člověkem, protože skrze studium láme pouta tělesnosti, hmotnosti či zističnosti a otevírá se mu pravdivá, naprosto reálná perspektiva. Svoboda přímo souvisí s duchovnem. Když si dáme závazek, že se staneme svobodnými v měsíci nisanu znamená to, že nebudeme již déle vázáni a omezeni naší tělesností se vším co s tím souvisí. Každý Žid pozná skutečnou úroveň svého duchovna, protože je to jeden ze způsobů jímž se H-spodin projevuje. Svatý, budiž veleben, počal zjevovat Svoji Přítomnost v podobě deseti zázraků, které se udály v Egyptě, dále rozpolcením Rákosového moře a vrcholem bylo Zjevení, které se uskutečnilo na Sinaji.

Miškan byl dokončen prvního nisanu, protože nisan je měsícem spásy, svobody a duchovna. Nisan je měsíc kdy se opětovně spojíme s H-spodinem. Ramchal (rabín Moše Chajim Luzzato) a Maharal vysvětlují, že když vyčteme události, které jsou zmíněny v Toře jako jsou Pesach, zkušenost ze Sinaje, ty nejsou jen vzpomínkovými slavnostmi, ale především ukazatelem na události, které jsou teprve před námi. Duchovní vlivy a síly, které působily během toho měsíce nisanu, ve kterém židé odešli z Egypta, jsou k dispozici každého nisanu. Proto od okamžiku, od kdy zakoušíme duchovní vlivy spásy, měli bychom je plně využít a vyvinout větší úsilí jak skrze tefilu (modlitby), studium Tory a dodržování micvot. Na nás samotných se pak může projevit ovoce studia Tory a můžeme získat jasnozřivost a porozumění k tomu, co způsobí konečnou spásu a vyvolá příchod Mesiáše.

Závěr knihy Šemot (Exoda) popisuje, že Šchina, Svatý duch H-spodinův spočinul v miškanu, který Izraelité postavili na poušti. Rabín Moše Nachman (ides) známý spíše pod zkratkou Ramban ve svém pozoruhodném výkladu k Chumši (chamiša chumšej Tora = pět pětiněk Tory) praví, že ústřední ideou knihy Šemot (Exoda) není ani tak informace o otroctví v Egyptě, zázračné vysvobození a Exodus z Egypta, předání Tory na Sinaji, budování miškanu, ale že toto **všechno sloužilo k tomu**, aby Svatý, budiž pozhánán **navrátil** lid Izraele a jejich domovy na **úroveň domovů Avrahama** a Sary, Jicchaka a Rivky, Jakova a Rachel a Leou.

V jejich příbytcích spočíval svatý duch H-spodinův. Nyní však Duch H-spodinův by měl přebývat na veřejném prostranství, uprostřed židovského národa, v miškanu. Otázka je zřejmá. Proč bylo nutné

realizovat všechny požadavky tak jak popisuje kniha Šemot a ne jednoduše se navrátit na tu úroveň, které zakladatelé židovského národa již dosáhli a dát těžiště náboženského života do jednotlivých domácností?

Mysleme však na to, že odpověď závisí na skutečnosti, že avot a imaot (praotcové a pramáti) dosáhli této úrovně jaksi "privátně", ve vlastních domovech. Tam byli chráněni před nepřátelskými vlivy vnějšího světa. Spočinutí B-žího ducha, jak popisuje závěr knihy Šemot, však poukazuje na něco jiného. Jednalo se o veřejné přiznání se k národu tj. společenství různého typu lidí a různých povah. A proto se může zdát vše tak komplikované a nepřehledné. Miškan představoval veřejnost, ale i ta je vystavena vnějšímu světu a jeho pokušením. V takovém prostředí, to je opravdu obtížné "ubytovat" B-žího ducha a proto všechno, co popisuje kniha Exodus souvisí s požadavky vůči židovskému národu a co bylo nezbytné k tomu, aby spočinula Šchina (přebývající B-ží přítomnost) v židovském veřejném životě. V Pirkej Avot je vyjmenováno deset zázraků, které se staly v miškanu a později i v jeruzalémském Chrámu. Jedním ze zázraků bylo, že sloup kouře vystupující od obětního oltáře nebyl nikdy lomčován poryvy větru. Židovský veřejný život byl vždy takový, jak je tomu dnes; vítr a bouře mohly ovlivnit a dokonce rozptýlit sloup kouře, který představuje B-ží Přítomnost v naší kehile (obci) a potažmo celém národě. Proto musí být viděno to, že jedním ze stále přítomných zázraků v našem středu je, že Jméno a znalosti o Podstatě B-ží, Tora a tradice byly uchovány a Jeho vliv neustále sílí a obnovuje se. A tak stále prožíváme závěr knihy Šemot, kdy budování rodin a celého Klal Jisrael je absolutní prioritou. Veškeré organizace a projekty zabývající se, nebo přímo pracující na podkladě Tory, věnují se této veřejné budově miškanu stojícího uvnitř našeho společenství, především v Erec Jisrael. Projekty studia Tory a jejich podpůrnost, cdaka (charita) napomáhají všem potřebným židům i různým žadatelům. Jsou to prostředky, kterými budujeme tento miškan. Zvláště v dobách silného poryvu větru - tj. aktuální politické situace, se musíme snažit zachovat onen sloup kouře = naši tradici a Toru, když hrozí akutní nebezpečí, že by mohly být odfouknuty. Je třeba zdvojnásobit naše úsilí za lid Izraele a jeho svatý miškan. Židé vybudovali miškan a dva Chrámy během své dlouhé a obtížné historie. Žádná z oněch tří svatyní nepřetrvala do dnešních dnů. V naší - v pravdě pozhnané generaci a mateřské zemi máme příležitost k tomu, aby začal proces vybudování posledního a stálého Chrámu. Jestliže si uvědomíme, že tato ohromná příležitost je na dosah ruky, budeme pracovat a vidět, že duch B-ží přebývá uprostřed nás a všeho Izraele. Pak můžeme opravdu doufat, že uvidíme fyzickou realitu Chrámu a dokonalá spása Siónu přijde rychle a za našich dnů.

Izraelský národ za svůj exodus vděčí i ženám. Tora poskytuje informaci, že měď, která byla použita pro zhotovení kijoru (umyvadla) pocházela z měděných zrcadel, které používaly izraelské ženy v Egyptě. Tora poukazuje na tyto zrcadla slovy

(*vaajas et ha kijor nechošet ve et kano nechošet bemarot ha covot ašer cavu petach ohel moed* - a vyhotovil měděné umyvadlo i jeho podstavec z mědi, ze zrcadel shromážděných žen, které složily u vchodu stánku úmluvy). Raši vysvětluje výraz *hacovot* následovně:

"Dcery izraelské měly zrcadla, do kterých hleděly, když se krásily. Dokonce ani ta [zrcadla] neodmítly přinést jako darovací obět' Svatostánku. Mojžíš si [zrcadla] ošklivil, protože ta [v člověku] podněcuje zlý sklon, ale Svatý, budiž požehnan, mu řekl: 'Přijmi [je], neboť jsou mi milejší nade vše! Vždyť s jejich pomocí ženy upoutaly muže mnohého zástupu v Egyptě! Když byli jejich manželé vyčerpáni krutou prací, tak [ženy] přišly, přinesly jim jídlo a pití a nasýtily je. Potom vzaly zrcadla, každá si v tom zrcadle prohlížela sama sebe i svého manžela a pokoušela ho slovy: 'Já jsem krásnější než ty!' Tím ve svých manželech probudily touhu, takže se s nimi spojili. [Ženy] pak otěhotněly a porodily tam [děti], neboť je psáno: 'Pod jabloní rozlítla jsem tě' [Pís 8,5]. Proto je psáno: 'Ze zrcadel nashromážděných [žen]'."

[Jedná se o slovní hříčku s výrazem 'nashromážděných [hacovot]' a 'zástup [ceva'ót]' Raši doplňuje, že *kijor*, který byl vyroben z těchto zrcadel, byl určen aby zjednával mír mezi manžely. Z této nádrže byla brána voda ženám, aby vyvrátily podezření, že se dopustily cizoložství (mej sota - voda podezřelé cizoložnice Numeri 4,22 nn). Tora praví, že jestli vdaná žena byla upozorněna, aby neprodlévala o samotě cizím mužem a ignorovala by toto varování, stává se podezřelou cizoložnicí a nemůže nadále obývat se svým mužem společnou domácnost - až do té doby, než se napije z mej sotah (vodu z *kijor*).

Tato procedura, zprošťující ženu z možného cizoložství, zahrnovala i použití svitku, na kterém bylo jméno H-spodinovo a které bylo posléze vymazáno ve vodě, kterou žena posléze vypila. Takto byl obnoven smír mezi manžely (*šalom Bejt*). Zcela logicky si můžeme vyvodit, že pro "*šalom bejt*" H-spodin dovoluje, aby Jeho Jméno bylo vymazáno. Vymazání Jména H-spodinova, mimo tento ojedinělý případ, je Torou přísně zakázáno. Proto H-spodin oceňuje *šalom Bejt* tak vysoce, že je svolný zrušit příkázání Tory jen proto, aby sjednal mír v rodině. Na základě Rašiho vysvětlení naši moudří dospěli k hlubšímu významu role měděného zrcadla, *kijoru* a mej sota. Kdyby neexistoval Izraelský národ, poznal by svět B-ží Jméno?

Klal Jisrael zjevuje Jméno H-spodina v pravé a nepokroucené podobě (ne jako jistá sekta, která si činí v této oblasti nárok na monopol) díky Izraeli je světu odhalena i B-ží Podstata .

A tak, že existuje Klal Jisrael, i to, že může plnit takové vznešené poslání - zjevovat B-ží Jméno, vděčíme jedině takové "malíčkovosti" že izraelské ženy v Egyptě používaly svá zrcadla k tomu, aby

stimulovaly své muže a ti je oplodňovali. Nebýt těchto zrcadel a důvtipu Jakovových dcer, Izrael by skončil v propadlišti lidských dějin. Proto H-spodin je neskonale vděčný za to, co udělaly tyto ženy v Egyptě a má neustále pro ně připravenou nemalou odměnu. Pro tu příčinu, co ženy vykonaly v Egyptě je Jeho Jméno známé na celém světě. To je pravý důvod toho, že H-spodin dovolí, aby Jeho Jméno bylo vymazáno v jejich prospěch, tedy výhradně v cause podezřelé cizoložnice (sota). Podle Tory je výhradně kohen oprávněn, aby vymazal jméno H-spodinovo v *kijoru* a to jen při obřadu mej sota. Proč však byl Kohen vybrán k tomu, aby vykonával tento obřad? Souvisí to nějak se službou ve svatyni?

Když Izrael byl sveden ke hříchu zlatého telete, jen kmen Levi se neúčastnil této modloslužby. Všechna ostatní pokolení zhřešila. Levité se nezúčastnili znesvěcení H-spodinova Jména; "díky" hříchu se zlatým teletem tak byli jediní kvalifikováni k tomu, aby vykonávali obřad sota, při němž se maže H-spodinovo jméno. Ale zároveň vidíme, že to není Levi kdo vykonává tento obřad, ale koheni. Jaké pro to máme vysvětlení? Gemara k traktátu Nedarim praví, že když Aharon ha kohen (Mošeův bratr) zemřel, tak všichni nařikali, protože to byl právě on, kdo měl aktivní podíl na *šalom Bejt* - jak je uvedeno i v *pijutu*, "*Aharon miloval mír a též i mír budoval.*" Gemara uvádí zvláštní případ, kdy nějaký muž učinil určitý slib, který byl v neprospěch jeho ženy, proti jejím zájmům i zájmům celé rodiny. Jestliže dotyčná žena nevyužije práva plivnout na oko kohena ha gadola (velekněze, což asi bylo dosti těžko proveditelné) slib zůstal v platnosti a sňatek byl zrušen. Aharon ha Kohen usiloval o mír až do takových extrémů, že jestli by byl svědkem takového slibu, přistoupil by k oné ženě a řekl jí, že klidně může plivnout na jeho oko, protože lékař řekl, že to je jediný možný způsob, jak se vyléčit z očního onemocnění. Tím by zachránil toto manželství. Vidíme z Aharonova počínání, proč právě on byl ustanoven za velekněze a že pro kohena má být charakteristický *šalom*, který má důležitost pro *šalom Bejt*. Můžeme nyní porozumět proč zrovna koheni jsou ti kteří prováděli obřad sota a ne levité. Pokolení Levi nemělo účast na hříchu zlatého telete a tudíž mělo výsadu, že mohli vymazat H-spodinovo jméno při obřadu sota. Ale byli to koheni (součást pokolení Levi) kdo budoval charakteristický *šalom* jak vidíme v případě Aharona ha kohena. Dobře rozuměl tomu, že nebýt izraelských žen tak by nebyl žádný Klal Jisrael a také by nebylo ve známost uvedeno H-spodinovo Jméno. Aharon šel do takové hloubky případu jen proto, aby uchoval mír mezi manžely ne jen pro samotné zachování *šalom Bejt*, ale také pobízet židovský národ, aby posvětili H-spodina. To je též i důvod, proč kohen je jedinou osobou pověřenou k tomu, aby vymazal H-spodinovo jméno při obřadu sota.

Poznámky k sidrám Vajakhel a Pekudej

Budování svatyně

V paraše Vajachel oslovuje Moše celý národ, aby pomohli s budováním svatyně podle pokynů, jež jsme četli v předchozích kapitolách- v paraše Truma, Tecave, část. Ki tisa (a kde byly také komentovány).

Schopnost Izraele postavit příbytek pro B-ží přítomnost byla měřítkem jeho duchovní velikosti a hlavním důvodem jeho existence; když se Izrael stal nehodným této důvěry, B-ží přítomnost se vzdálila z Chrámu a zbyl jen obal bez vnitřní svatosti, a pak na sebe exil nedal dlouho čekat. Exil je pro Izrael výzvou k návratu do dřívější duchovní úrovně; tím se přiblíží příchod mesiášské doby a postavení Třetího Chrámu. Touhu po brzkém příchodu této doby vyjadřujeme v každodenní modlitbě.

„**Vajakhel moše** - Moše shromáždil“

Raši, Ramban- Předšlého dne, o Jom kipur, Moše sestoupil z hory Sinaj s druhými deskami, jež byly znamením B-žího odpuštění a obnovení Jeho lásky k národu. Nyní je národ hoden splnit B-ží příkaz a vybudovat svatyni.

Ramban, Or HaChajim- Moše adresoval příkaz celému národu- mužům, ženám i dětem- neboť každý z nich se měl podílet na budování.

„**Ele hadvarim** - tyto věci“

Tj. kategorie prací, potřebných k postavení svatyně. Moudří homileticky odvozují, že bylo 39 kategorií těchto prací a z přiřazení práce na svatyni vedle zmínky o zachovávaní šabatu (o němž mluví následující verš) odvozují, že těchto 39 kategorií je zakázáno o šabatu. (Šabat 97b)

„**Šešet jamim** - po šest dní“

Raši- Příkaz o svatyni začíná výzvou k zachovávaní šabatu, tj. bez ohledu na duchovní význam svatyně nesmí se na ní pracovat o šabatu: existence B-ha je víc než svatyně, v níž se Mu slouží.

Or HaChajim - Zachovávaní šabatu je nezbytným předpokladem svatyně. Podle Moudrých se modlářstvím (jako v případě zlatého telete) popře všech 613 micvot Tóry; a aby si Izrael zasloužil mít svatyni, musí je znovu přijmout. Šabat je rovnocenný celé Tóře (tj. všem 613 micvot), připomenutím šabatu v této chvíli nabízí tedy B-h Izraeli způsob, jak přijmout 613 příkazů (a napravit hřích zlatého telete).

„**Lo tvaaru eš** - nerozděláte oheň“

Rašbam- Na rozdíl od svátků, kdy je dovoleno připravovat jídlo na ohni, o šabatu je zakázána i tato práce.

Tento zákaz je dokladem toho, že Tóra může být pochopena jen s pomocí ústní Tóry, kterou B-h naučil Mošeho a Moše pak učil národ. Ústní Tóra říká, že zakázáno je pouze oheň rozdělát a použít jej k pracem (vaření), nezakazuje se užívat jeho

světla a tepla. Některé sekty to popírají a tvrdí, že je zakázáno veškeré využití ohně.

„**Jevieha** - přinese“

Or HaChajim- Důležitá je pohnutka daru- primární není finanční hodnota daru, ale dárcova upřímná vnitřní touha pozvednout se a spojit s B-hem.

„**Et-hamiškan** - příbytek“

Jak uvedeno dříve, svatyně měla 3 nebo 4 vrstvy zakrytí: první, jež tvořila strop svatyně= miškan (příbytek), na ní ležel ohel- stan a na něm (v jedné či dvou vrstvách) michse- pokrývka.

„**Ašer nesao libo** - koho srdce pudilo“

Ramban- V dobách exilu Egyptané Izraelity necvičili v jemnějších dovednostech, ani jim nedovolovali rozvíjet jejich schopnosti, ale byli jedinci, kteří ač nezkušení, měli přirozené nadání, ti se ujali prací, jež bylo nutno udělat, s důvěrou, že B-h jim pomůže vykonat je náležitě.

Or HaChajim- Byly dva typy dárců: jedni dávali z niterné touhy a celým srdcem to, co mohli; druhé podnítilo jejich srdce k tomu, že dávali víc, než mohli- tak velká byla jejich touha podílet se na postavení svatyně.

„**Al-hanašim** - s ženami“

Ramban- Ženy tu byly prvořadě, šperky uvedené ve verši nosí hlavně ženy, a ty také spěchaly odevzdat nejcennější, co měly, jakmile uslyšely, že je potřebí vzácných kovů.

„**Vehanesiim** - a vůdcové“

Když Izraelité odcházeli z Egypta a podle příkazu žádali různé věci od Egyptanů, každý žádal podle svého vkusu a životní úrovně. Vůdcové si brali drahokamy, které teď odevzdali pro svatyni. Pozoruhodné je, že i po tak dlouhé době měli ještě olej způsobilý do menory. (Ibn Ezra)

Chizkuni- na drahokamech měla být vyryta jména kmenů, je pochopitelné, že vůdcové chtěli dát drahokamy za svůj kmen.

Raši cituje rb.Natana (Bamidbar Raba 12:16)- slovo „nesiim-vůdcové“ je tu psáno bez obvyklých dvou jod. Naznačuje to výtku vůdcům, že přinesli dary jako poslední, až když všichni odevzdali. Udělali to v dobrém úmyslu, domnívali se, že lidem odevzdané dary nebudou stačit a chtěli pak dodat to, co pochybí. Lidé však dávali tak štědrě, že vůdcové neměli skoro co dodat. Když pak byla svatyně posvěcena, vůdcové v obavě, aby neopakovali předchozí chybu, přinesli své velkorysé dary hned.

„**Vajikchu milifnej moše** - vzali od Mošeho“

Ramban- Většina darů se shromáždila hned první den po Mošeho výzvě. Moše je odevzdal becalelovi a ostatním, kteří prováděli práce. Další dary pak lidé nosili přímo jim, a po několika málo dnech žádali řemeslníci Mošeho, že materiálu je tolik, že má vyhlásit konec darů.

„**Vehoter** - a ještě zbývalo“

Co se stalo s tím, co zbylo?

Ramban- Zbylo jen málo, a to se odložilo na pozdější opravy, nebo se zhotovily další nádoby k bohoslužbě.

Or HaChajim- Byl to zázrak- vše, co zbylo, se věnilo do svatyně (aby nikdo nebyl zahanben tím, že by mu byl jeho dar vrácen), a přitom nic nebylo zbytečně masivnější, než mělo být.

Schrána, stůl, svícen, kadidlový oltář

Byly zhotoveny jako poslední, ale významem jsou první, jako symboly nejvlastnějších idejí svatyně: schrána obsahovala B-ží učení, stůl vyjadřoval každodenní lidský zápas o živobytí, menora představovala povinnost šířit světlo Tóry kolem sebe. Schrána, stojící ve velesvatyni, vyzářovala svatost na stůl a menoru, a skrze ně do celého světa.

Ramban- Tyto předměty symbolizovaly smysl Exodu: jejich svatost je odleskem praotců a pramatek, jejichž životy i domovy byly naplněny svatostí, která musí být středem židovského života. Chybí-li svatyně a Chrám, musí být přítomna v usilování každého Žida.

„**Bemarot hacovot** - ze zrcadel zástupů“

Kijor- velká měděná nádrž na nádvoří svatyně, sloužící k omývání rukou a nohou kohanim před konáním bohoslužby- byla zhotovena výhradně z leštěných měděných destiček, jež v té době používaly ženy jako zrcadla. Moše se nejdříve zdráhal přijmout pro svatyni předměty, používané pro potěšení, ale B-h mu řekl, že tato zrcadla napomohla přežití národa v Egyptě- když muži večer přicházeli domů vyčerpaní celodenní dřinou na poli, ženy použily svých zrcadel, aby je zláskaly k manželským povinnostem, a díky tomu se narodily „zástupy“ dětí. Proto tato zrcadla nejen mají být přijata, ale přímo určena k zhotovení kijoru. (Ibn Ezra)

Raši- Kijor byl jedinečný i tím, že jeho voda se později používala k prokázání nevinu žen, obviněných z cizoložství (viz Nu 5:17, 28)

„**Ašer cavu** - jež se shromáždily“

Raši- Ženy se shromáždily u Mošeho stanu, aby odevzdaly svá zrcadla

Onkelos- Ženy se stále shromažďovaly u Mošeho stanu, aby se modlily a slyšely B-ží učení

Ibn Ezra- a aby se zbavily pokušení tohoto světa

(paraša Pekudej)

Sforno- Svatyně a její zařízení měly tak velkou míru svatosti, že zůstaly nedotčeny časem i válkami. Na rozdíl od obou Chrámů, jež byly postaveny a zničeny, nebyla Mošeho svatyně ukořistěna ani znesvěcena. První dva verše paraši Pekudej naznačují, proč tomu tak bylo:

1/ Byla to svatyně svědectví, byly v ní uloženy desky – symbol spojení B-ha s Izraelem

2/ byla postavena na Mošeho příkaz, měla tedy prospěch z jeho osobní velikosti

3/ služba levitů a ostatních byla pod správou Itamara, muže vysoké duchovnosti 4/ ti, kdo

svatyni budovali, v čele s Becalem, byli mužové z vynikajících rodin a velmi spravedliví.

Ze všech těchto důvodů svatyně odolala času i nepřítelům. Naopak 1. Chrám (Šalomounův) byl postaven nežidovskými dělníky, a i když v něm přebývala šechína (B-ží přítomnost), Chrám podléhal času a vyžadoval opravy. 2. Chrám byl postaven jen díky laskavosti krále Kýra a nikdy v něm nebyla šechína ani desky; oba Chrámy padly do rukou nepřátel, byly vyloupeny a zničeny.

„**Ele** - toto (jsou)“

Or HaChajim- homiletický výklad: jediné smysluplné počítání je počítání toho, co člověk udělá kvůli nebesům- jen to je trvalá „investice“. Slovo „mamon- peníze“ vzniklo stažením slov „Ma ata mone? (Co počítáš?) Ejno kelum! (je to bezcenné)“

„**Hamiškan miškan haedut** - příbytek, příbytek svědectví“

Ibn Ezra- Proč se opakuje dvakrát slovo příbytek? Označuje zařízení a předměty, jež dohromady tvořily svatyni, podruhé označuje strop nad schránou.

Ramban- označuje vnitřní prostor svatyně se vším zařízením, a také jednu z vrstev zakrytí.

Rb. Bachja- Narážka na dvojí příbytek : ten na zemi odpovídá příbytku v nebi.

Midraš- Narážka na oba Chrámy- slovní hříčkou lze „miškan“ vokalizovat jako „maškon- záruka, zástava“. Oba Chrámy byly zárukou za hříchy Izraele a byly nám vzaty na tak dlouho, dokud se národ nebude kát a neobnoví svou dřívější duchovní úroveň. (Raši)

„**Ašer civa hašem** - jež přikázal Hospodin“

Becalel měl takovou duchovní velikost, že vycítil pokyny, jež B-h dal Mošemu, aniž je Moše tlumočil Becalelovi. Např. když Moše přikázal, aby nejdříve zhotovil schránu a on namítl, že nejdříve by měl být příbytek, Moše řekl: „Musel jsi snad stát za Hospodinem, když ke mně mluvil, neboť B-h opravdu řekl, že nejdříve se má postavit svatyně.“ I Becalelovo jméno odráží jeho výjimečnost : „becel el- ve stínu B-ha“. (Raši z Berachot 55a)

„**Kikar** - talent“

Raši- 1 talent= 3 000 šekelů.

„**Vajaviju et-hamiškan** - přinesli příbytek“

Ramban- Tj. přinesli zakrytí, ne celou svatyni.

Raši- Pracovníci nevztyčili svatyni kvůli její velké váze. Moše se fyzicky nepodílel na pracech a B-h mu chtěl prokázat čest, aby ji postavil. Když Moše viděl, jak je těžká, řekl: „Jak ji může vůbec někdo vztyčit?“ B-h řekl, ať to zkusí a svatyně se postavila sama, jako by ji postavil Moše. Tóra také říká „příbytek byl postaven“ (40:17), aby naznačila, že Moše to zkusil a ona zázrakem stála sama.

„**Et kol - haavoda** - celou službu“

Ramban- Užitím slova „avoda-služba (popisujícího bohoslužbu) namísto dosud používaného „melacha-práce“ zdůrazňuje se, že ti, kdo pracovali na svatyni, neprováděli svou práci jako dělníci, ale jako když kohanim konají bohoslužbu.

Midraš- Veškeré práce na jednotlivých částech svatyně byly dokončeny již v měsíci kislevu, ale B-h

chtěl, aby svatyně byla vztyčena až na roš chodeš nisan (1.nisanu se narodil praotec Jicchak)- nic v židovském životě nelze nahlížet izolovaně, bez tradice, začínající praotci a pokračující dalšími pokoleními. Aby B-h vynahradil opomenutí měsíce kislevu, ujistil, že v kislevu se bude oslavovat jiná svatyně- je to svátek Chanuka (kdy 25. kislevu byl znovu vysvěcen Chrám)

Posvěcení svatyně

Dokud nebyly všechny části svatyně na svém místě, nic nemělo status svatyně- např. dokud nebyly umístěny zástěny kolem nádvoří, nemohly se na oltáři přinášet oběti. Kpt. 40 popisuje, jak Moše umístil všechny její části, kam patřily a skutečně tedy svatyni postavil. Dílo bylo završeno, když B-ží přítomnost spočinula na lidském díle, před očima každého muže, ženy a dítěte. Až dosud jim B-h prokazoval zázraky a byl jim nablízku, ale to vše byl dar, který si nezasloužili. Nyní viděli, jak svatost naplnila jejich svatyni, umožněnou jejich pokáním, postavenou z jejich vlastních darů a jejich vlastníma rukama, vztyčenou jejich prorokem.

„**Vajakem moše** - postavil Moše“

Baal HaTurim- Co Moše postavil na zemi, odráželo se v nebi.

„**Vajikach** - vzal“

Ramban- Moše vzal desky z dřevěné truhly ve svém stanu a dal je do schrány ve svatyni.

„**Et-ha ola veet- ha mincha** - oběť pozdvihování a oběť přídavná“

Raši- První oběť, kterou přinesl Moše, byla tamid-každodenní, neboli ustavičná (ovce a desetina éfy bílé mouky)

„**Velo- jachol moše lavo** - Moše nemohl vstoupit“

Raši- B-ží sláva byla tak intenzivní, že Moše nemohl vejít. Ale Nu 7:89 říká, že pravidelně chodil do stanu setkávání. Náš verš dále pokračuje „neboť oblak nad ním přebýval“- tj. když byl oblak nad svatyní, Moše nemohl vstoupit, ale když se oblak zvedl, vstoupil a mluvil s B-hem.

Ramban- Když B-h chtěl mluvit s Mošem, zavolal ho a Moše stál před svatyní, aby nevstoupil na místo, které naplňovala B-ží sláva.

Sforno- Když se oblak zvedl, naznačovalo to, že národ má jít; jinak oblak spočíval na svatyni. Byl to vyšší stupeň B-ží přítomnosti než ve svatyni v Šilohu nebo v obou Chrámech. Až bude stát 3. Chrám, bude však B-ží přítomnost ještě intenzivnější.

JUDAISMUS PRO DNEŠEK

Prastará víra s moderním poselstvím

JOHN D. RAYNER a BERNARD HOOKER

SPRAVEDLNOST, JEN SPRAVEDLNOST

O povinnosti hájit sociální spravedlnost

Judaismus se nikde tolik neprojevuje coby „praktické“ náboženství, jako v oblasti sociální. Jak uvedl Leo Baeck ve své Podstatě judaismu: „V judaismu je sociální konání zbožností a zbožnost znamená sociálně konat“(str.197). Tóra požaduje se zvláštním důrazem „Budeš usilovat o spravedlnost, jen o spravedlnost“(Dt.16:20) a neustále nabádá potomky Izraele, aby projevovali účastenství a účinně pomáhali vdovám, sirotkům, chudým, cizincům, utlačovaným a nešťastným. Hebrejští proroci dali vynikající přínos civilizaci, když vtloukali do srdce nutnost poměřovat zbožné chování sociální spravedlností. Uveďme několik příkladů:

Izajáš volá: „Hledej právo, osvobod' utištěného, dopomoz k právu sirotkovi, ujmi se pře vdovy“(1:17) a ve třetí části svého proroctví odsuzuje zbožnost, jež není provázena slitovnými skutky: „Zdali půst, který já si přeji, není toto: rozevřít okovy svévole, rozvázat jha, dát ujařmeným volnost a každé jho rozbít? Cožpak

nemáš lámat svůj chléb hladovému, přijímat do domu utištěné, ty, kdo jsou bez přístřeší? Vidíš-li nahého, obléknout ho, nebýt netečný k vlastní krvi?“(58:6-7). Na začátku svého proroctví říká Jeremiáš, že jeho úkolem je odstranit starý zkažený řád a nahradit jej lepším: „Hled', tímto dnem tě ustanovuji nad pronárody a nad královstvími, abys rozvracel a podvracel, ničil a bořil, stavěl a sázel“(1:10). O něco dále říká Jeremiáš Židům, že jen tehdy se navrátí do své země a na svatá místa, jestliže „napravíte své cesty a své skutky, budete-li mezi sebou zachovávat právo, nebudete-li utlačovat bezdomovce, sirotka a vdovu a neprolejete nevinnou krev“(7:5-6).

Prorok Amos hlásá: „Ať se valí právo jako vody, spravedlnost jako proudící potok“(5:24) a rázně odsuzuje úplatné obchodníky, kteří nelení dělat své bezbožné zisky: „Slyšte to vy, kdo bažíte po ubožákovi a kdo chcete odstranit pokorné v zemi! Říkáte- kdy už pomine novoluní, abychom zas prodávali obilí, a šabat, abychom otevřeli sýpku? Na míře ubírali, na ceně přidávali a podváděli falešnou vahou, abychom si

koupili nuzáky za stříbro, ubožáka pro pár opánků, abychom prodali obilní zadinu“(8:4-6). Podobně i Micheáš má na mysli bezostyšné podmanitele, když volá: „Běda těm, kdo strojí ničemnosti, páchají zlo na svých ložích, dopouštějí se ho za jitrního světla, na to mají dost sil. Žádostivě dychtí po polích- a uchvacují, po domech- a zabírají. Utiskují muže i jeho dům, člověka i jeho dědictví“(2:1-2) .I on odsuzuje ty, kdo používají skoupé míry a falešné váhy a shrnuje vše to slovy-„Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré a co od tebe Hospodin žádá: jen to, abys zachovával právo, miloval milosrdenství a pokorně chodil se svým Bhem“(6:8).

Později vykládá rabínská literatura zevrubněji, co proroci jen naznačili. Dlužno přiznat, že všechna dobrodiní dnešního sociálního státu, všechna prohlášení sociálních aktivistů, všechny touhy bojovníků za svobodu a lidská práva lze vystopovat -aspoň pokud jde o základ jejich teorií- v učení hebrejských proroků. Nepřekvapí nás tedy, že tato učení jsou úhelným kamenem liberálního judaismu, neboť ten od svého vzniku měl námitky proti způsobu, jímž byly z prorockého poselství vytlačeny rituální předpisy týkající se etického a morálního chování. Od časů Pittsburghského programu z ústřední konference amerických rabínů v r.1885 („Pokládáme za svou povinnost podílet se na velkém díle moderní doby a řešit podle práva a spravedlnosti problémy, ukazující rozpory a špatnost současného uspořádání společnosti“) až k dnešnímu Výboru pro sociální otázky při Unii liberálních a progresivních synagog chápe liberální judaismus vztah mezi náboženstvím a sociální spravedlností jako neoddělitelný.

To znamená, že liberální Židé nemohou zůstat neteční k utrpení chudoby a podvýživy. Musejí usilovat o rovnoměrnější rozdělování světových prostředků tak, aby více než polovina populace nechodila každý večer spát o hladu. Tím se nemyslí, že by snad liberální Židé měli dát přednost socialismu před kapitalismem nebo naopak. Judaismus nepředkládá žádnou vlastní ekonomickou teorii. Stará se pouze o lidské vztahy ve společnosti a žádá, aby byly určovány svobodou, spravedlností, bratrstvím. Tyto podmínky může uspokojit jak společnost kapitalistická, zaručí-li péči, tak společnost socialistická, zaručí-li osobní svobodu. V tomto širokém rozpětí má židovský jedinec dostatek prostoru pro vlastní úsudek, jaký ekonomický systém by se v podmínkách jeho země nejvíce blížil ideální společnosti. Neboli -jak uvedl dr. Mattuck v Židovské etice- „Ekonomicky musí být sociální systém posuzován podle toho, nakolik zaručuje prosperitu; eticky podle toho, nakolik poskytuje lidské podmínky a jakým způsobem je rozdělováno vyprodukované bohatství.“(str.104). Liberální Židé musejí pracovat na zlepšení poměrů v průmyslu, pokoušet se vytvořit takovou

atmosféru, aby se zaměstnanec necítil vykořisťován zaměstnavatelem a zaměstnavatel se necítil jako rukojmí svých zaměstnanců, aby svět nebyl neustále sužován stávkami a zavíráním podniků.

Judaismus tvrdí, že obchodování se má dít čestně a spravedlivě, jak stojí psáno v Levitiku (25:14): „Když budeš něco prodávat svému bližnímu, nebo od něho budeš něco kupovat, nepoškozujte jeden druhého“, a dále „Budete mít poctivé váhy, poctivá závaží, poctivé míry velké i malé“ (19:36). Totéž platí i pro vztahy vlastníků a nájemníků. Židé jsou vyzýváni, aby usilovali o vhodná opatření ve prospěch starých, nemocných, mentálně handicapovaných, všech trpících a neschopných postarat se o sebe: „Nebudeš zlořečit hluchému a slepému nepoložíš do cesty překážku“ (Lv.19:14). Což se pochopitelně netýká jen našeho chování k invalidům, ale napomíná nás, abychom nezneužívali slabosti svých bližních. Židé mají usilovat o ochranu zákonem uznaných menšin a bojovat proti rasovým předsudkům. Když Amos hlásá: „Nejste snad pro mne jako Kúšijci, vy, synové Izraele?“, je výrok Hospodinův“(9:7), chce tím vzbudit v lidech vědomí, že černí Etiopci jsou Božím zraku stejně milí jako Židé. Žádný Žid tedy nemůže chovat předsudky vůči „černým“, „žlutým“ či „rudým“.

Bible je rovněž jednoznačná v pohledu na vztah jednotlivce a státu. Jeremiáš radí vypovězencům v Babylonu: „Usilujte o pokoj tohoto města, do něhož jsem vás přestěhoval, modlete se za ně k Hospodinu, neboť v jeho pokoji i vy budete mít pokoj.“(29:7). Podobně i rabíni říkali- „Modlete se za své vlády, protože kdyby se lidé nebáli, zničili by jeden druhého“(Mišna Avot 3:1). Později amoraita Samuel ve 3.st. formuloval obecné pravidlo: „Zákon země je právo“(Git.10b). Tím se nemyslí, že Židé měli podporovat státní instituce či být naprosto servilní ke státu a jeho představitelům. Jestliže stát nebo jeho představitelé jednají špatně, ať jsou souzeni stejně jako ostatní. Např. když slavný král David odvedl manželku svému poddanému, prorok Natan neváhal vystoupit proti němu a odsoudit ho (2.S..12). Ani Eliáš neprominul králi Achabovi, když ten zosnoval zábor Nabotovy vinice (1.Kr.21). Existují výjimečné situace, kdy Židé jsou oprávněni vládu neposlechnout. Rb. Mattuck píše ve své Židovské etice (str.84): „Vládu je třeba poslouchat, vyjma případu, kdy vydá nařízení proti židovskému náboženství. Věrnost náboženství je povinností nejvyšší a musí být hájena i za cenu mučednictví, a zejména jsou-li napadány základy judaismu- víra v jednoho B-ha, studium Zákona, mravní zásady. Autorita státní správy a povinnost jedinců poslechnout je omezena požadavky náboženství. Dojde-li ke střetu obého, pak náboženství má přednost“. Rabi Abba Hillel Silver to formuloval výstižně, když tvrdil : „S tyrany a utlačovateli se musí bojovat. Vzpouza a revoluce proti tyranii jsou za jistých okolností nejen ospravedlnitelné, ale povinné.“(Kniha V čem se judaismus liší, str.240) .V naší době se to týká Židů žijících ve státech, jež provádějí politiku

násilí a nedbají na lidská práva. Být bojovníkem za svobodu v takových podmínkách znamená být skutečně věrný prorocké tradici i liberálnímu judaismu.

Stát musí také zajistit nestranné soudnictví.- „Nedopustíte se bezpráví u soudu; nebudeš nadřizovat nemajetnému, ani brát ohled na mocného; budeš soudit svého bližního spravedlivě“ (Lv.19:15). Tím se nemyslí jen nestrannost práva, ale i to, že každý má rovnou příležitost předložit svůj případ, bez úvah o tom, zda je či není schopen zaplatit právníkové poplatky.

Konečně budiž i řečeno, že judaismus nedělá rozdíl mezi závazky společnosti a povinnostmi jednotlivce. Člověk se nemůže schovat za rčení „to není moje věc“, protože judaismus má za to, že

všichni jsme na téže lodi, a pokud do ní někdo vrtá díru, byť to bylo pod jeho vlastním sedadlem, týká se to všech pasažérů. Osoba vrtající díru se provinuje hříchem spáchaným, ti, kdo s tím nic nedělají, jsou vinni hříchem nedbalosti. Hříchy společnosti i odpovědnost jednotlivce musí být nazírány v tomto kontextu. Uzavřeme tuto kapitolu slovy Abby Hillela Silvera: „Cíle judaismu při hledání společenského dobra jsou definovány jasně: konec válek, všeobecný mír, mezinárodní spolupráce a respektování práva, vymýcení chudoby, bezpečnost jedince před všemi formami sociálního útisku, dosažení svornosti a svobody mezi lidmi, jednání v duchu soucitění, cudnosti a střídmosti v životě-ideály obtížné, ale ne nedostupné.“(V čem se judaismus liší, str.157).

Zveřejněno s laskavým souhlasem autora i překladatele

Šabat tento týden začíná v pátek v 17'39, a končí v sobotu v 18'47.

**Délka dne je 11 hod 50 min; délka skutečné hodiny činí 59 minut, východ jitřenky 4'28; doporučený čas ranní modlitby (talit a tfilin) v 4'59 hod; východ slunce v 6'03; polovina dne 11'59; čas odpolední modlitby (mincha gedola) ve 12'29, (mincha ktana 15'26, plag mincha 16'40) západ slunce (škia) 17'54; východ hvězd v 18'25
podle Holešova (jihovýchodní Morava); Čechy + 10 minut; podle kalendáře Kaluach**
